

Safahat / Mahalle Kahvesi

Kardeşim Hüseyin Avni'ye

“Mahalle kahvesi!” Osmanlılar bilir ne demek?
Tasavvur etme sakın “Görmedim nedir?” diyecek.
Dilenci şekline girmiş bu sinsi cânîler,
Bu, gündüzün bile yol vermeyen, harâmîler,
Adımda bir dikilir, azminin, gelir, önüne...
Zavallı yolcunun artık kıyar bütün gününe!
Evet, dilenci sanır seyr eden kıyâfetini;
Fakat bir onluğa âgûş açan sefâletini,
Görüp de rikkate şâyân, biraz sokulsa, hemen,
Vurur şikârını tâ kalbinin samîminden!
Mahalle kahvesi hâlâ niçin kapanmamalı?
Kapansın, elverir artık bu perde pek kanlı!
Hayır, bu perde, bu Şark'ın bakılmayan yarası;
Bu, çehresindeki levsiyle yurda yüz karası;
Hayâtımızda gediktir “gedikli” nâmıyle,
Açık durur koca bir kavmin ihtimâmıyle!
Sakın firengiye benzetmeyin fecâ'atini :
Bu karha milletin emmekte rûh-i gayretini.
Mahalle kahvesi Şark'ın harîm-i kâtilidir;
Tamam o eski batakhâneler mukâbilidir .
Zavallı ümmet-i merhûme ölmeden gömülür;
Söner bu hufrede idrâki, sonra kendi ölür...
Muhît-i levsine dolmuş ki öyle manzaralar:

Girince nûr-ı nazar simsiyah olur da çıkar!
Yatar zemîn-i sefîinde en kesîf eşbâh,
Yüzer havâ-yı sakîinde en habîs ervâh.
Dehân-ı lâ'nete benzer yarıklarıyla tavan,
Kusar içinde neler varsa hâtırâtından!
O hâtırâtı sakın sanmayın: Meâlîdir;
Bütün rezâil-i târîhimizle mâlîdir.
Neden mefâhir-i eslâfa kahr edip, yalnız,
Mülevvesâtma mâzîmizin sarılmadayız?
Kış uykusunda mı geçmişti ömrü ecdâdın?
Hayır, o nesl-i necîbin , o şanlı evlâdın,
Damarlarında şehâmet yüzerdi kan yerine;
Yüreklerinde ölüm şevki vardı can yerine.
Fakat biz onlara âid ne varsa elde, yazık,
Birer birer yıkarak kahvehâneler yaptık!
Bütün heyâkil-i san'at yetiştiren Şark'ın,
Zemîn-i feyzi nasıl şûre-zâra döndü bakın!
Ne hastahânesi kalmış zavallı eslâfın,
Ne bir imâreti, bitmiş elinde ahlâfın .
Kanalların izi yok, köprüler harâb olmuş;
Sebillerin başı boş, çeşmeler serâb olmuş!
O kahraman babalardan doğan bu nesl-i cebîn
Ne gîrûdâr-ı maîşet bilir, ne kedd-i yemîn.
Azâb içinde kalır sa'yi görse rü'yâda!
Niçin yorulmadı zâten "ölümlü dünyâ"da?
Vücut emânet-i Hak, doğru, hem de cennetlik.
Bu kahveler gibi cennet de müslimîne gedik!

“Hayât-ı âile” isminde bir maîşet var;
Saâdet ancak odur... dense hangimiz anlar?
Hayât-ı âile dünyâda en safâlı hayât,
Fakat o âlemi bizler tanır mıyız? Heyhât!
Sabahleyin dolaşıp bir kazanca hizmetle;
Evinde akşam otursan kemâl-i izzetle;
Karın, çocukların, annen, baban, kimin varsa,
Dolaşsalar, seni kat kat bu hâleler sarsa;
Sarây-ı cenneti yurdunda görsen olmaz mı?
İçinde his taşıyan kalb için bu zevk az mı?
Karın nedîme-i rûhun; çocukların rûhun;
Anan, baban birer âgûş-ı ilticâ-yı masûn .
Sıkıldın, öyle mi! Lâkin, biraz alışsan eğer,
Fezâ kadar sana vâsi’ gelir bu dar çember.
Ne var şu kahvede bilmem ki sığmıyorsun eve?
Gelin de bir bakalım... Buyrun işte bir kahve:

* * *

Çamurlu bir kapı, üstünde bir değirmi delik;
Önünde tahta mı, toprak mı? Sorma, pis bir eşik.
Şu gördüğüm yer için her ne söyleyen câiz;
Ahırla farkı: O yemliklidir, bu yemliksiz!
Zemîni yüz sene evvel döşenme malta imiş...
“İmiş”le söylüyorum. Çünkü anlamak uzun iş,
O bir karış kirin altında hangi ma’den var?
Tavan açık kuka renginde; sağlı sollu duvar,
Maun cilâsına batmış tütünle nargileden;
Duman ocak gibi çıkmakta çünkü her lüleden,

Dikilmiş ortaya boynundan üstü az koyu al,
Vücûdu kapkara, leylek bacaklı bir mangal.
Şu var ki, bilmeyen insan görürse birden eğer,
“Balıkçılın kara saçtan yapıma heykeli!” der.
Kenarda, peykelerin alt başında, bir kirli
Tomar sürükleniyor, bir yatak ki besbelli:
Çekilmiş üstüne yağmurluğumsu bir pırtı,
Zavallının, güveden, lîme lîme hep sırtı.
Kurur bu örtünün üstünde yağlı bir mendil;
Ki “Bir tependen inersem!” diyen hasır zembil;
Onun hizâsına gelmez mi, bir döner şöyle;
Sicimle kulpuna ilmikli çifte mestiyle!
Duvarda eski ocaklar kadar geniş bir oyuk,
İçinde camlı dolap var ya, raflarında ne yok!
Birinci katta sülük beslenen büyük kavanoz;
Onun yanında, kan almak için, beş on boynuz.
İkinci katta bütün kerpetenler, usturalar...
Demek ki kahveci hem dış tabibi, hem perukâr!
İnanmadınsa değildir tereddüdün sırası;
Uzun lâkırdıya hâcet ne? İşte mosturası:
Çekerken etli kemiklerle ayrılıp çeneden,
Sonunda bir ipe, boy boy, onar onar, dizilen,
Şu kazma dişleri sen mahya belledinse, değil;
Birer mezâra işâret, düşün ki, her kandil!
Üçüncü katta durur sâde havlu bohçaları.
Sağında cam dolabın hücre hücre bitpazarı.
Duvarda türlü resimler: Alındı Çamlıbeli,

Kaçırmış Ayvaz'ı ağlar Köroğlu rahmetli!
Arab Üzengi'ye çalmış Şah İsmail gürzü;
Ağaçta bağlı duran kızda işte şimdi gözü.
Firaklıdır Kerem'in "Of!" der demez yanışı,
Fakat şu "Âh min'el-aşk"a kim durur karşı?
Gelince Ezrakabânû denen acûze kadın,
Külüngü düşmüş elinden zavallı Ferhâd'ın!
Görür de böyle Rûfâî'yi: Elde kamçı yılan,
Beyaz bir arslana binmiş; durur mu hiç dede can?
Bakındı bak Hacı Bektaş'a: Deh demiş duvara!
Resim bitince gelir şüphesiz ki beyte sıra
Birer birer oku mümkünse, sonra ma'nâ ver...
Hayır, hülâsası kâfi, yekûnu ömre sürer:
Bedâheten kusulan herze-pâreler ki düşün,
Epey zaman daha lâzımdı herze olmak için!

Oturmadan içi yağ bağlamış bodur masanın,
Yayılmış üstüne birçok kağıt ki, oynayanın,
Elinde yağlı meşin zanneder görünce adam.
Ya tavlanın kiri, kâbil değildir anlatamam.
Harîta-vâri açılmış en orta yerde dama;
Beyaz mı taşları, yâhud siyah mı, hiç sorma!
Hutûtu : Gayr-i muayyen hudûdu memleketin:
Nazarda haylice idman gerek ki fark etsin!
Deliklerindeki pislik lebâleb olsa, yine,
Bakınca bunlara gâyet temiz kalır domine.
Delikli çekmece var ha! Demirbaş eşyadan;
Yanında bir de kulaksız tekir... Unutma aman!

- Asıldı bey koza!
  - Besbelli, bak sırttı aval;
- Bacak elinde mi?
  - Kır, Hamdi sen de dağlıyı al.
- Ulan! Kapakta imiş dağlı... Hay köpoğlu köpek!
- Köpođlu kendine benzer, uzun kulaklı eşek!
- Sekizli, onlu ne çektinse ver de oryayı tut.
- Halim, ne uğraşıyorsun bu çıkmaz işte: Kaput!

- Cihâr ü yek mi o taş?
- Hiç sıkılma öldü dü-şes!
- Elimde yok mu diyor? Çek babam!
  - Aman şes-beş!
- Hemen de buldu be. Gelsin hesaplayıp durma!
- Bi parti yendi ya akşam, dikiz gelin kuruma!
- Dü-beşle bağlıyorum.
  - Yađma yok!
  - Elindeki ne?
- Se-yek.
- Aman durun öyleyse: Penc ü yek, domine!

- Mızıkçı dendi mi, sensin diyor, bakın ağalar:
Kırık mı söyleyin Allah için şu cânım zar?
- Kırık!
  - Değil!
    - Alimallah kırık!
    - Değil billâh!
- Yeminsiz oynayamazlar ki, ah çocuklar ah!
- Kanşmasan işin olmaz değil mi? Sen de bunak!

- Gelirsem Öğretirim şimdi...
- Ay şu pampine bak!
- Gelip de öğretecekmiş... Mezarıcı Mahmud’a git!
Bir üflesen gidecek ha... Tirit mi sâde tirit!
- Zemâne piçleri! Gördün ya, hepsi besmelesiz...
Ne saygı var, ne hayâ var. Eğer bizim işimiz,
Bu kaltabanlara kalmışsa vay benim başıma!
- Herif belâya sokarsın dınıldanıp durma!
- Mezarıcı Mahmud’a git ha? Bakın it oğluna bir!
Küfürbaz, alçak, edepsiz... Bu söylenir mi Bekir?
- Yolunca terbiye verdin ya âferin Hasan Ağ.
- Bıraksalar beni, çoktan marizlemiştim ya!..
- Mezarıcı Mahmud’a ha? Vay babasının canına!
Bunun yaşında iken biz büyüklerin yanına,
Okur da öyle girer, hem ayakta beklerdik;
“Otur” demezseler elpençe sâde dinlerdik;
“Hayır, bu böyle değildir” demek, ne haddimize!
“Evet” desek bile derlerdi: “Sus behey geveze!”
- Otuz yaşında idim belki; annesiz, dışarı,
Kolay kolay çıkamazdım: Döverdi çünkü karı!
Bugün, onaltıyı doldurmamış yumurcaklar,
Odun yemez iyi bil ha! Geberse karşı koyar.
Geçende dövmek için yoklayım dedim Kerim’i...
“Bırak! Eşek değilim ben!” deyip dikilmez mi?
Dayak eşekler içinmiş, adam dövülmezmiş...
- Ya biz, sözüm ona, merkeb miyiz Bekir, bu ne iş?
Döverdiler bizi her gün de, karşı koymazdık...

Ben öyle terbiye oldum... Kolay mı insanlık?

– Dokundurur mu, ne mümkün, elođlu hiç adama?

O müslümanları sen şimdi, hey kuzum arama!

Gürültüsüz oyun isterseniz gelin damaya:
Zavallı açmaza düşmüş... Bakın hesaplamaya!
Oyuncunun biri dalgın, elinde taş duruyor;
Rakîbi halbuki lâ-yenkati' bıyık buruyor.
Seyirciler mütefekkir , güzîde bir tabaka;
Düşünmelerdeki şiveyse büsbütün başka:
Kiminde el, filân aslâ karışmıyorken işe,
Kiminde durmadan işler benân-ı endîşe!
Al işte: “Beyne burundan gerek, demiş de, hulûl”
Taharriyât-ı amîkayla muttasıl meşgûl!
Mühendis olmalı mutlak şu ak sakallı adam:
Zemîne, dâire şeklindeki yaydı bir balgam;
Abanmış olduğu bir yamrı yumru değnekle,
Mümâslar çekerek soktu belki yüz şekle!

Ayak teriyle cilâlanma tahta peykelere,

Külâhlı, fesli dizilmiş yığın yığın çehre:

Nasîb-i fikr ü zekâdan birinde yok gölge;

Duyulmamış bu beyinlerde his denen meleke!

– Aman canım, şu bizim komşu amma uğraşıcı!

– Ne belledin ya efendim? Onun bir ismi Hacı!

– Çocuđ, ha mektebe verdim, ha vermedimdi diye,
Sokak sokak geziyor...

– Koymuyor mu medreseye?

– Koyar mı hiç? Arabî şimdi kim okur artık?

- Evet, gâvurcaya düştük de sanki iş yaptık!
- Binâ’ya üç sene gittimdi hey zamanlar hey!
İlim de kalmadı...
- Zaten ne kaldı? Hiç bir şey.
- Mahalle Mektebi lâzımdır eski yolda bize;
Sülüs, nesih bitiyor yoksa hepsi... Keyfinize!
- On üç yaşında idim aldığım zaman ketebe .
Geçende “Sen ne bilirsin?” demez mi bir zübbe?
Dedim: “Ulan seni gel ben bir imtihan edeyim,
Otur da yap bakalım şöyle bir kıyak temmim.”
- Nasıl, becerdi mi?
- Kâbil mi! Rabbi yessir’i ben,
Tamam beş ayda değiştimdi kalfamız sağ iken.
- Nedir elindeki yâhu?
- Cerîde .
- At řu pisi.
- Neden?
- Yalan yazıyor, oğlum, onların hepsi.
- Ya doğru yazsa? Asarlar... Ne oldu Volkan’cı,
Unuttunuz mu?
- Bırak, boşboğazlık etme Hacı!
řu karşıdan gözeten fesli, zannım, ağzıkara...
- Hayır, demem o değil...
- Durma sen belânı ara!
- Canım, lâtîfe yapar, bilmiyor musun Ömer’i?
- Biraz rahatsızım Ahmed, yakın benim feneri!

Duyuldu bir iri ses, arkasından istiğfar ...

Meğer geğirti imiş.

– Pek şifâlı şey şu hıyar:

Cacık yedin mi, ne hikmet, hazır hemen teftih ...

– Evet şifâlı yemiştir...

– Yemiş mi? Lâ-teşbîh .

– Günâha girme. Tefâsirde öyle yazmışlar...

Dayım demişti ki: Gördüm, hıyar hadiste de var.

– Hasan, bizim yeni damat ne oldu anlamadık,
Görünmüyor.

– Karı koyvermiyor: Herif, kılıbık.

– Evinde çan çan eden erkeğin de aklına şaş...

Lâf anlamaz dişi mahlûku , durma sen uğraş.

Kim uğraşır a babam, bunca yıllık ehlim iken

Adam hesabına koymam bizim köroğlunu ben.

.....

.....

Tavanın pervazı altındaki toprak yuvadan,

Bakıyor bunlara, yan yan, iki çift ince nazar:

“Ya sizin bir yuvanız yok mu?” diyor anlaşılan,

Dişi erkek çalışan yavrulu kırlangıçlar...